
«Jeg må få snakke med pappa når jeg har noe å si.»

Høring – forslag om endring i straffegjennomføringsloven mv. (Kriminalomsorgens ansvar for å ivareta barn som pårørende av domfelte/innsatte mv.)

Høringsuttalelse fra en gruppe ungdom

Skrevet av FFP på vegne av ungdommene

Forord

I høringsnotatet foreslår Justisdepartementet en tydeligere lovfesting av kriminalomsorgens ansvar for å ivareta barn som pårørende av innsatte. Et av hovedforslagene er å innføre barneansvarlige i alle enheter i kriminalomsorgen. Den barneansvarlige skal blant annet være en pådriver for at det legges til rette med gode besøksforhold for barn og følge opp at barneperspektivet blir ivaretatt av kriminalomsorgen.

FFP mener det er spesielt viktig og nyttig å lytte til barna i forbindelse med dette lovforslaget. Det er barna selv som vet hvordan det er å opprettholde kontakt med en forelder i fengsel, hvordan de opplever å komme på besøk i et fengsel, hvilke behov de har og hva som kan bidra til å gjøre situasjonen bedre for dem. Etter FNs barnekonvensjon artikkel 12 har barn også en rett til å bli hørt i saker som angår dem, og deres meninger skal tillegges vekt.

Barnas erfaringer som kommer frem i denne rapporten bør være verdifulle innspill for Justisdepartementet i arbeidet med lovforslaget. Også for FFP, som har som en av sine oppgaver å bringe pårørendes erfaringer videre til myndighetene, har denne høringen vært svært verdifull. Spesielt synes vi det har vært bra at det er ungdommenes stemme som her kommer frem. Mange hensyn og positive endinger som har vært gjort i kriminalomsorgen de siste årene har særlig tatt hensyn til de mindre barna. I denne høringsuttalelsen ber ungdommene om mer fleksible ordninger for kontakt som i større grad gjenspeiler en normal måte å kommunisere og opprettholde kontakt på. Ungdommene påpeker også flere forhold i fengslene som først og fremst er beregnet på små barn, eller de voksne.

En stor takk til ungdommene som delte sine erfaringer med oss!

Om gjennomføring av høringen

Den 14. februar 2012 gjennomførte FFP en muntlig høring der fem ungdommer deltok. De var i alderen 12 – 20 år. Det var to jenter på 12 år, en jente på 13 år, en gutt på 14 år og en gutt på 20 år. De fortalte om sine erfaringer fra ulike fengsler, og om sine ønsker og behov. Alle hadde erfaringer fra flere fengsler, de fleste også på ulike sikkerhetsnivåer. Alle barna som deltok på høringen hadde eller hadde tidligere hatt pappaen sin i fengsel. Barna meldte seg på til høringen etter at en innbydelse var sendt til FFPs medlemmer og hengt opp på besøksavdelingene i fengsler i Oslo og omegn.

Høringen ble gjennomført i FFPs lokaler, sammen med to av FFPs ansatte. FFPs ansatte hadde forberedt høringen med konkrete spørsmål vi mente var relevante i forhold til høringsnotatet. Vi konsentrerte spørsmålene rundt temaene:

Hva er viktig for barn når det gjelder besøk i fengsel og telefonkontakt?

Hva trenger barn informasjon om?

Hva synes barn om å etablere barneansvarlige, og hva skal de gjøre?

Høringen forgikk primært som en samtale der alle kom med muntlige innspill, men vi hadde også en runde der ungdommene ga sine innspill skriftlig på post-it lapper.

FFP hadde i tillegg til denne høringen, en høring med en gruppe foreldre. Dette ga oss også mange verdifulle innspill. Vi har valgt å integrere de voksnes erfaringer og forslag i FFPs egen høringsuttalelse, mens barnas uttalelser framkommer i denne rapporten.

Oppsummering

En hovedoppfordring fra barna er at kontaktmulighetene bør bli mer fleksible. «Jeg må få snakke med pappa når jeg har noe å si», er betegnende for mye av det barna fortalte. Barna ønsker også større mulighet til å treffe den fengslede forelderen, men det er viktig at det legges bedre til rette, og spesielt for ungdom: «Noen ganger er en time lenge nok. Det blir fort kjedelig. Det er ingenting å gjøre.» Barna fortalte også om store forskjeller fra fengsel til fengsel. I fengsler der man kan være ute mens man er på besøk, eller man være i en gymsal er samværet med forelderen lettere. Barna er positive til at det skal komme barneansvarlig i fengslene, og de ønsker at det skal være en person de kan få et forhold til: «Noen som er der for oss». Ingen av barna hadde opplevd å få noen informasjon som var spesielt beregnet på dem. Men listen over ting ungdommene lurer på er lang. De hadde også mange forslag til aktiviteter den barneansvarlig kunne arrangere for barn sammen med den innsatte forelderen.

Hvordan er det å besøke i et fengsel?

Justisdepartementet foreslår i høringsnotatet at hensynet til barn skal tillegges mer vekt blant annet i forbindelse med besøk og muligheten for telefonsamtaler. Det står også at departementet skal supplere en eventuell lovendring med forskrifter og retningslinjer blant annet om utvidete muligheter for besøk og telefonering. Et viktig tema å snakke med barna om var derfor hvordan de opplever å komme på besøk i fengselet, og hva de mener om mengden på kontakten som tilbys.

Vi spurte barna om hvordan de synes det var å besøke faren sin i fengselet:

«Jeg synes det er hyggelig, men vi må stå opp så tidlig. Det hadde vært bedre om han var litt nærmere så vi kunne kommet oftere.»

Flere av barna forteller om at det er slitsomt å reise på besøk til fengselet, og at det i stor grad preger den totale opplevelsen av besøket.

«Det er krevende. Det er lang vei. Nå har moren og faren min skilt seg så det har blitt enda verre.»

«Helt i begynnelsen satt pappa i .. (lukket fengsel). Det var to timer unna med bil. Det var utrolig tungvint. Det var skikkelig nedtur. Alle var slitne. Så kom han til ... (åpent fengsel). Det ble litt bedre men fortsatt krevende. Vi fikk mye lenger besøk på ... (åpent fengsel). Det var fint. Det er slitsomt når det blir så tungvint.»

Barna forteller også at de synes det er tungvint med alt som skjer i forkant av besøket.

«Man har bare lyst til å møte faren eller moren sin. Det er mye som skal skje bare for å få besøke.»

«Mamma snakker mye om det å få lov å komme dit. Først sender man lapp, så analyserer de – finner ut om du er barnet og sånn. Det tar lang tid.»

Vi spurte også barna om hvordan de synes det er på besøksrommet:

«Når man først er der er man inne i et veldig lite rom. Liten plass og sånn. Er veldig innesperret. Når man kommer dit er det ingen der. Nesten litt skummelt.»

«Når man kommer til metalldetektoren er det litt skummelt, tenk om man gjør noe gærent. Man er redd for å gjøre feil».

Barna hadde ikke så positiv opplevelse av muligheten for mat og drikke på besøket.

«Jeg skulle ønske det var frisk og sunn mat der. Det er bare cola, peanøtter og sjokolade.»

«Det var en gang automaten faktisk funka. Ellers har den bare vært ødelagt.»

«Ikke nok med at vi må ta tog og sånn, så tjener de penger på oss også.»

«Vi pleier å kjøpe drikke på veien og drikke før vi kommer dit.»

Det er veldig stor forskjell på fengsler

Det kommer fort frem av samtalen at det er veldig stor forskjell på forholdene som tilbys i de ulike fengslene. Noen steder er det bedre å komme på besøk enn andre steder. Dette henger i stor grad sammen med om det er noe å gjøre når man kommer på besøk i fengslet. Barna opplever at det er mye lettere å være sammen med den fengslede forelderen når de kan gjøre noe sammen, og særlig om de kan gå ut i forbindelse med besøket. Erfaringen de har fra ulike fengsler viser også at det oppleves bedre for barna å være på besøk i fengsler med lavere sikkerhetsnivå.

«Det hadde vært koselig om man kunne være litt ute, ikke bare inne på et lite rom.»

«Det er kjempedårlig luft. Det går nesten ikke an å puste der.»

«Ingen av spillene er fulle. Det hadde vært utrolig bra om det var ordentlige spill. Spill som ikke tar så lang tid.»

«Det som hadde vært litt koselig var om vi kunne hatt noen aktiviteter der.»

«På ... (lukket fengsel) var det kjedelig når man ikke fikk familierommet. Det hjalp å få familierommet. Der var det leker og sånn.»

«Det var greit når han satt på ... (åpent fengsel). Det var ganske fint å være der.»

«På ... (åpent fengsel) er det ganske fint. Man kan gå litt rundt.»

«Vi gikk rundt hele øya. Det var kjempefint der. Jeg husker det var mye å gjøre. Vi gikk ned på stranda. Vi fisket.»

En av ungdommene forteller fra et opphold i et besøks hus:

«Det var kjøkken og alt der. Vi koste oss veldig. Vi kunne bake kake. Det var koselig.»

Flere av ungdommene forteller om behovet for å få litt alenetid med pappa. Dette er lettere når det samlet sett er mer tid å dele på.

«Vi hadde mer tid og mer å dele på. Vi hadde tid til å være alene sammen med pappa en halv time hver. Vi kunne ha litt privatliv.»

«Hun (mamma) drar dit bare for min skyld. Det hadde vært fint om hun kunne vært på et annet rom så kunne jeg vært med pappa alene.»

Å gjøre hverdagslige ting sammen

Barna uttrykker i mange sammenhenger at de og den fengslede forelderen er opptatt av muligheten for å kunne følge med i hverandres hverdagsliv. Et av barna ønske å kunne ta med skolebøkene inn på besøk.

De er også veldig opptatt av de spesielle dagene, spesielt bursdagene. Flere ytret et ønske om muligheten til å kunne feire bursdag sammen, f.eks i forbindelse med besøk. En av ungdommene forteller at de fikk feire bursdagen hans når de var på besøk i fengselet. Det hadde betydd mye for han.

«Det var en gang han kom ut da jeg hadde bursdag. Eller så virker det som han har glemt det.»

«De tenker for lite på ungdom»

Et tema ungdommene var veldig samstemte i var at de tenker alt for lite på ungdom i fengslene:

«De tenker for lite på ungdom. Det er akkurat som om de tenker på baby og opp til første klasse. Også tenker de på voksne.»

«De tenker bare på de minste barna. Derfor er det ingenting for oss å gjøre. Blyantene er ødelagt. Det er ikke blyantspisser der.»

«På fengslet til pappa er det drikke, men bare te og kaffe. Det er ingenting for oss barna.»

Ungdommen forteller at de gjerne vil gjøre en aktivitet mens de er på besøk, og de ønsker å kunne være ute. De ønsket seg også et spillrom med playstation og et sted de kan se på tv.

«Tenk om vi bare kunne komme.»

Bortsett fra de som har fått besøke faren sin i et besøkshus forteller ungdommene at de vanligvis er på besøk fra en til to timer. Alle barna er opptatt av at det ofte kan være kjedelig å besøke. Mange forteller at de gjerne ville besøkt oftere eller lenger, men at det ikke er noen vits dersom det ikke er noe å gjøre i fengselet.

«Noen ganger er en time lenge nok. Det blir fort kjedelig. Det er ingenting å gjøre.»

«Tenk om vi kunne gå i gymsalen. Da hadde det vært mange ting å gjøre.»

Når vi spør ungdommene om hvor ofte de aller helst ville besøkt faren sin, svarer mange at de helst skulle ønske de kunne besøke så ofte som mulig, men at andre gjøremål i hverdagen og ikke minst reisevei uansett begrenser muligheten.

«Helst hver dag. Men det er ikke alltid man har tid.»

«Jeg ville besøkt to ganger i uka – uansett hvor langt det var.»

«Jeg skulle ønske jeg kunne besøke hver dag, men det ville aldri skje. Det er for langt.»

«En gang i uka for jeg har så mye å gjøre i fritida.»

«Hver gang jeg kommer hjem fra skolen vil jeg treffe han. Men det tror jeg aldri ville skje.»

«Jeg hadde ikke hatt noe imot å se fatter'n hver dag.»

«Funker greit med en gang i uka for jeg får 4 – 5 timer.»

Flere av barna sier de skulle ønske de kunne bestemme selv om når de kunne komme på besøk og hvor lenge de skulle være der.

«Hadde veien vært kort ville jeg helst hatt mange korte treff.»

«Tenk om vi bare kunne komme.»

«Man må få inn alt man vil si på 20 minutter.»

Spesielt når vi snakker om bruk av telefon kommer det tydelig frem at ungdommene har behov for mer fleksibilitet. De føler seg bundet av tidspunktene for telefonsamtalene, og at de synes det er vanskelig å snakke når man ikke har noe spesielt å si. Barna føler seg også presset av tiden.

«Man har sånn tidslinje. Man må få inn alt man vil si på 20 minutter. Det blir ikke en vanlig telefonsamtale.»

«Han prøver å prate litt sånn fort, sånn at han får pratet med alle.»

«I dag føler jeg for å prate med pappa fordi det har skjedd noe trist eller morsomt på skolen.»

«Man får aldri fortalt noe mens det er viktig. Man glemmer det litt, og så har det ikke så stor betydning.»

«Vanligvis ringer pappa når det ikke har skjedd noe spesielt.»

«Hvis han ringer når vi kanskje ikke er inne, da går det en uke til neste gang.»

«Jeg ventet ofte hele kvelden på at han skulle ringe, men det var ikke alltid han ringte.»

Et av barna tar opp dette med avlytting av samtaler. Hun forteller hun er redd de skal bruke noe av det de forteller mot faren etterpå.

«De lytter til alt man sier. Da kan man ikke si alt. Hvis det er noe skikkelig pinlig som har skjedd kan man ikke si det.»

Mange av barna forteller at de synes det er dumt at de ikke kan ringe inn til den som sitter i fengselet. De som har hatt faren sin i et åpent fengsel forteller at en av de største forskjellene er at de kan ringe å snakke med faren når de ønsker det.

«Jeg må få snakke med pappa når jeg har noe å si. Derfor hadde det vært så fint om vi kunne få ringe de.»

«Jeg prater ikke for moro skyld. Det er fordi det er den eneste sjansen jeg har den uka. Det er litt dårlig at man ikke kan ringe når man vil.»

Ungdommene forteller at de synes det er ubehagelig at de ikke er sikre på å få gitt faren beskjed dersom det skjer noe viktig eller alvorlig.

«Det burde kunne være lettere å gi en beskjed.»

En av de eldste ungdommene forteller at han har blitt stor nok til å vente med å si det som er viktig til han besøker eller snakker med pappaen neste gang. Han mener dette er vanskeligere for de som er yngre. Han foreslår at spesielt de små barna burde få adgang til å ringe inn til fengselet.

Informasjon

Vi spurte barna om de noen gang hadde fått noen informasjon fra fengselet som var direkte til dem. Ingen av barna hadde opplevd det. Barna er tydelig på at de ønsker mye mer informasjon, spesielt før de skal på besøk. De ønsker også noen å snakke med i fengselet.

«Det hadde vært lettere om det var noen vi kunne snakket med der? En psykolog eller noe sånn.»

«Pappa var på ... (en behandlingsinstitusjon). Der var det helt annerledes. Vi fikk vi masse informasjon. Det var kjempefint.»

Barna ønsker særlig informasjon om hva som vil skje når de kommer til fengselet, hva som er lov, og hva som skjer dersom de gjør noe som ikke er lov.

Her er en liste over informasjon barna sier de trenger før de kommer på besøk i fengsel:

Barna skrev innspillene sine på post-it lapper:

- Hva skal skje? Hele prosessen inn og ut av fengselet.
- Informasjon om hvordan hans dager er i fengsel.
- Hva er lov og hva er ikke lov? Ønsker å få vite reglene og begrunnelser for reglene
- Hvorfor kan jeg ikke ta med dyr?
- Hva skjer hvis man bryter en regel? Hva er alvorligst og hva er ikke så alvorlig?
- Hva skjer hvis metalledektoren går av?
- Hva kan vi ta med, og hva skjer med de tingene vi ikke får lov til å ta med inn?
- Hva kommer jeg til å oppleve (som besøkende)? Vil jeg gå igjennom en sjekk når jeg kommer dit?
- Vil noen ha mulighet til å overvåke besøket?
- Hvor ligger fengselet? Hvordan bor de innsatte? Hvordan ser hele bygget ut? Vil gjerne ha kart over bygninger.
- Hvor lang tid har man på besøk?
- Hvor skal vi være når vi er på besøk. Beskrivelse av besøksrommet.

- Hva skal vi gjøre der? Hva slags aktivitets muligheter finnes det? Oversikt over leker inne på rommet. Hvordan man spiller ting.
- Kan vi ringe pappa når som helst?
- Tar de hensyn til folk som har sykdommer og handikap?
- Tar noen oss imot når vi kommer?
- Aktivitetsliste: En kalender med oversikt over arrangementer i fengselet (Hvis det er noen).
- Nettside til barn med bilder og video.

Barneansvarlig- «En som er der for oss.»

Vi spurte ungdommene om de pleier å møte noen av de samme fengselsbetjentene når de kommer på besøk, eller om det er forskjellige hver gang. De forteller at det stort sett er forskjellige ansatte på jobb og at det er sjelden de kjenner igjen noen. Barna ga uttrykk for at de syntes det er vanskelig å spørre hvis de lurer på noe. De er redd for å forstyrre.

En av ungdommene forteller:

«Da vi kom til fengslet måtte jeg på do. Da kom han, vakten. Han virket så irritert. Jeg husket ikke hvor doen var.»

«Noen av de er for alvorlige.»

Barna syntes det var en veldig god ide å få barneansvarlige i alle fengslene. Da vi spurte barna om hvordan de syntes en barneansvarlig burde være fikk vi disse svarene:

- En barneansvarlig burde være snill, glad og gjerne litt rar
- En barneansvarlig burde kjenne barn og ungdommens interesser
- Istedenfor å gå med politikkler kan de gå med vanlige klær
- Kanskje han kan noen tryllekunstner?
- Kanskje den barneansvarlige kunne være en slags maskot?
- En betjent som kunne svare på alle spørsmålene
- Man burde ha forskjellige barneansvarlige.
- Den barneansvarlige burde også ha en terapeutisk rolle
- Han eller hun kunne hjelpe til hvis barna kjeder seg
- Kanskje de burde ha erfaring fra barnehager?

Barna var opptatt av at den barneansvarlige skulle være en person de møtte og fikk et forhold til:

- En som er der for oss
- En som er litt hyggelig
- Kanskje han gikk med alle barna og ble kjent med dem?
- Burde bli kjent med den innsatte også
- Bli personlig

Barna hadde disse forslagene til hva slags arbeidsoppgaver en barneansvarlig bør ha:

- Aktivisere barn på besøk
- Arrangere aktiviteter for barn og ungdom sammen med den fengslede forelderen
- Kunne svare på spørsmål fra pårørende

- Sette seg inn i situasjonen til de pårørende, kjenne til utfordringene deres
- Lære bort nye ting som kan hjelpe oss – morsomme, men smarte ting
- Barneansvarlig bør ha noen under seg som kan gjøre jobben sammen med
- Sørge for at fengselsbetjentene er imøtekommende
- Viktig at den barneansvarlige har taushetsplikt

Flere av barna sa at de hadde hatt behov for en barneansvarlig på et tidligere tidspunkt enn under soningen. De ga uttrykk for at behovet var aller størst i forbindelse med pågripelsen og varetektstiden. Barna kom med sterke opplevelser fra da de fikk vite om fengslingen:

«Det burde kommet en barneansvarlig mye før. Da pappa satt i varetekt, det var da jeg trengte noen å snakke med.»

«Jeg var ikke sammen med andre barn på tre måneder etter at pappa ble tatt. Det var jo tre måneder, men for meg føltes det som 30 år.»

«Jeg husker ekstremt godt da pappa kom i fengsel for 13 år. Da skulle jeg på ... (en fritidsaktivitet). Så forteller mamma det at pappa har kommet i fengsel for 13 år. Da begynte jeg å gråte. Jeg husker jeg løp ut av bilen og gjemte meg bak en søppelkasse. Det er da jeg aller mest hadde trengt en å snakke med.»

«Det er en helt forferdelig følelse. Du vet ikke engang hvordan du skal reagere. Da ville jeg snakket med en som kjente litt til det.»

«Ingen av oss visste hva som kommer til å skje videre.»

«Helt i starten sa mamma det skulle være en hemmelighet. Det var ikke så lett for meg.»

Når vi spurte om barna hadde forslag til aktiviteter den barneansvarlige kunne arrangere fikk vi disse svarene:

- Omvisning i fengselet
- Sykkeltur sammen med pappa
- Svømmetur sammen med pappa
- Ballspill
- Gymsal
- Telttur sammen med pappa
- Spise mat sammen, lage mat. Hverdagslige aktiviteter som minner om ting man gjør hjemme
- Mulighet til å gjøre lekser sammen
- Filmkveld sammen med pappa
- Skuespill
- Muligheten for at flere familier er sammen og leker
- Bursdagsfester (for oss og dem)
- Spillerom
- Kanskje noe med dyr

Her er en oppsummering av rådene ungdommene ønsker å gi til kriminalomsorgen:

- Barn og unge trenger mer fleksible besøks- og telefonordninger. De må få ringe inn til fengselet.
- Dere må tenke mer på ungdom i fengslene!
- Det må være noe å gjøre i besøksavdelingene.
- Besøksrommene må være ordentlige, med leker som er i stand, spill som er hele og blyanter som virker. Det må være god luft og hyggelige farger.
- Det er lettere å være sammen med forelderen når man kan gjøre en aktivitet eller være ute sammen.
- Barn og unge vil gjøre vanlige ting med foreldrene sine, som for eksempel å gjøre lekser på besøk og å feire bursdager.
- Barn og unge trenger mye informasjon om fengselet, besøksrommet, kontrollen og hva som er lov og ikke lov.
- En barneansvarlig må være en som er der for barn og unge.
- Den barneansvarlige skal være blid, skal kunne svare på spørsmål og arrangere aktiviteter.

For å lese mer om barns erfaringer og synspunkter anbefaler vi også Barneombudets rapporter:

- *Fengslet familie. Erfaringer fra å ha en forelder i fengsel*
- *Barn med utviste foreldre*

I rapportene deler barn og unge sine erfaringer fra det å ha foreldre i fengsel eller å ha en far som er utvist fra landet. FFP har samarbeidet med Barneombudet om disse ekspertgruppene ved å rekruttert barn og følge opp barna og familiene. Rapportene kan lastes ned på www.barneombudet.no.